

Proměny krajiny

Pavel Valtr, 2011

Od osvícené vlády české (a uherské) královny (a arcivévodkyně rakouské) Marie Terezie, (1740-80), která zavedla řadu reforem k odstranění přežitých pořádků, uplynulo 250 let. Tato již v polovině 18. století nařizovala zrušení hranic mezi státy, budování silnic, zakládání manufaktur (plátenické, sklářské aj.), vzdělané úřednictvo, parcelaci dominikální půdy mezi rolníky, katastr nemovitostí, ale i některé úpravy krajiny, např. výsadbu silničních stromořadí, ... Druhý tereziánský katastr z r. 1757 zahrnoval soupis rustikální a dominikální půdy a vymezoval 8 bonitních tříd půd.

Od doby M. Terezie rozloha lesů vzrostla v Česku více než dvojnásobně (dle ČSÚ):

rok	výměra ha
1750	1 118 661
1910	2 340 990
1945	2 331 055
2011	2 659 837

Situace krajiny se tedy výrazně mění. Současným paradoxem je, že všechny lesy, byť se převážně jedná o monokulturní smrkové nebo borové plantáže, jsou „nedotknutelné“ jako významný krajinný prvek, ministerskými úředníky označené jako „pozemky určené pro plnění funkcí lesa“. Dalším paradoxem je, že na Šumavě, kde nárůst plochy lesů je největší a úbytek obyvatel největší, nemají rodiny čím topit, přičemž zde byly zcela nesmyslně vnučeny rozsáhlé bezzásahové plochy, kde dřevo v suchých lesích musí hnit nastojato (jako hnojivo pro nový lepší les) a údajně jako „významný biotop tetřeva“. Pro jistotu většina lesů je spravována státem a řízena ministerstvy: lesního a vodního hospodářství a ve velkoplošných chráněných území – životního prostředí. Současným excesem MŽP je požadovaná bezzásahová „přírodní obnova“ chráněných smrčín Šumavy, kdy podle teoretických biologů vznikne žádoucí přírodní les. Podle těchto hazardních ideologů divočiny, kteří si nepřipouští vznikající rizika a širší vazby, konečně budeme mít divočinu – či spíše virtuálně rozvrácené území. Tam podle místní situace budou některé části smrčáku omezeně růst, avšak vzhledem ke klimatickým změnám, zejména nárůstu teplejších suchých a také povodňových situací je ohrožen tento smrkový les jako takový, se vznikem řady návazných rozsáhlých škod (smrky potřebují vlhkost v ovzduší i půdě) a zejména vysycháním rašelinišť. Vzhledem k obtížné komunikaci MŽP s běžnými obyvateli, při zajišťování žádoucí koncepce krajiny, se jeví jako potřebné sloučit obě ministerstva asi jako ministerstvo venkova, jež by vycházelo z celostní reálné situace a agendu ovzduší převést na ministerstvo zdravotnictví.

K čemu v současnosti došlo ? Zatímco díky průmyslovému rozvoji velkoplošného zemědělství z naší krajiny prudce ubylo drobné zvěře, naopak vzhledem ke vzrůstajícímu zalesnění (směřujícímu ke 40 %) obrovsky vzrostl počet vysoké spárkaté zvěře a divočáků, resp. černé zvěře, převážně vázaných na les. Spárkatá zvěř škodí zejména v lesních přísně chráněných územích přírody (kde však lesní plochy sukcesními nálety dřevin trvale přibývají na úkor „bezlesí“). Pro porovnání dnešní situace je možno uvést vývoj jejich odstřelů v Česku:

	jeleni	srnčí	černá	zajíci
rok 1880	1287	8057	788	381 tis.
rok 1900	2475	16 tis.	800	452 tis.
rok 1935	4468	49 tis.	442	1551 tis.
rok 1950	3346	43 tis.	198	875 tis.
rok 1980	10 tis.	85 tis.	12 tis.	225 tis.
rok 2000	19 tis.	113 tis.	68 tis.	94 tis.
rok 2011	21 tis.	114 tis.	109 tis.	47 tis.

Za ministra životního prostředí Ivana Dejmala vznikla řada krajinotvorných programů, vč. programu Obnovy vesnice. Ing. I. Dejmal v r. 1997 prohlašoval: „**Na aktivní péči o krajinu není závislá** jen budoucnost prováděných krajinných úprav, ale i **stálost a duchovní řád venkovské pospolitosti**. Živě vznikající a udržované stopy duchovního, společenského a hospodářského života v krajině zpětně vracejí člověka k řádu a způsobu života, ze kterého byly vytvořeny. Vážou se k nim události osobní, rodové i obecní historie. **Prostor je jimi oživen a zabydlen. Stává se domovem, o nějž je nutno společně pečovat.** Z takto pojaté péče se rodí základní společenskotvorné vlastnosti jako je vědomí souvislostí, odpovědnost, morálka a solidarita. Naše rozvrácené, atomizované, sobecké a za osobním ziskem se ženoucí společnosti nechybí k nápravě jen výše zmíněné vlastnosti, ale především jejich přirozené zdroje. Proto můžeme bez nadsázky říci, že na kvalitě naší krajinotvorné péče, na úspěchu a rehabilitaci venkovského prostoru a venkovské pospolitosti závisí osud naší země.